

Gjenreisningsmuseet

Hammerfest Historielag

KVINNESAK OG VALGKAMP OMKRING 1913

1913 – Kvinnelig stemmerett

Kvinnene markerer seg i Hammerfest

Fra midten av 1800-tallet begynte kvinnene i Hammerfest å gjøre seg gjeldende i samfunnslivet ut over de tradisjonelle rollene knyttet til hjem og familie. De første kvinnelige selvstendige næringsdrivende etablerte seg. 17 kvinner fikk handelsrett i perioden fra 1856 til 1875. Her peker Henriette Sæther seg ut. Fra 1866 drev hun en matvareforretning med betydelig omsetning og kom høyt opp på skatteliste. Kvinnene deltok i og dannet foreninger særlig knyttet til misjon og avholdsbevegelse. I misjonsforeningen var kvinneandelen stor, allerede ved stiftelsen i 1854 var 14 av 37 medlemmer kvinner. I 1883 hadde Hammerfest totalavholdsforening 64 kvinnelige medlemmer (bare 15 i 1879. I den tidligere Hammerfest avholdsforening fra 1854 er antallet kvinnelige medlemmer ikke kjent), og under Vinkrigen i 1911 viser bildet av aksjonskomiteen 6 kvinnelige medlemmer. Aksjonen mot vinhandelen var en politisk manifestasjon, en allianse mellom så ulike grupper som avholdsbevegelsen, sosialistene, Venstre og læstadianerne.

For en mer omfattende framstilling av kvinnes stilling i denne perioden vises til Øyvind Wæraas: *Brytningstid i Hammerfest 1860-1885*, kapittel 9.

I 1910 ble for øvrig Hammerfest Kommunale Kvinneraad stiftet, med 13 foreninger og ca. 200 medlemmer. Samme år ble Hammerfest Sanitetsforening stiftet, etter at tidligere forsøk på oppstart hadde mislyktes fordi kvinnene i Hammerfest allerede var så opptatte med annet foreningsliv. Norske Kvinners Sanitetsforening hadde en tydelig politisk tilknytning – initiativtakeren, Fredrikke Marie Kvam, var aktiv når det gjaldt både kvinnesak og kvinnelig stemmerett. Sanitetsforeningen skulle vise seg å bli den mest slagkraftige kvinneorganisasjonen i Hammerfest under mesteparten av 1900-tallet.

Den første klart politiske kvinneforeningen i Hammerfest var den sosialdemokratiske, stiftet i 1911 med Snefrida Nilsen som første leder.

Kvinnene får stemmerett

To viktige steg mot fulle statsborgerlige rettigheter for kvinner var knyttet til statusen som juridiske personer. Fra 1863 ble ugifte kvinner myndige på lik linje med menn, men gifte kvinner forble umyndige fram til 1888. Da kvinner fikk begrenset stemmerett ved kommunevalget i 1901, hadde Hammerfest 200 stemmeberettigede kvinner, men bare 96 av dem avga stemme ved valget. Stemmeretten var begrenset av egen eller ektefelles økonomiske status. På denne tiden hadde byen mange kvinner som var selvstendige næringsdrivende – 16 kom til bare i perioden 1904 – 1914. Her nevnes blant andre Dorothea Wulff og Anette Westad, med betydelig inntekt og formue. Som en kuriositet kan nevnes at i 1883 hadde en kvinnelig næringsdrivende skjenkerett, og var trolig ikke særlig aktiv i avholdsbevegelsen.

Omkring århundreskiftet åpnet det seg flere yrkesmuligheter, særlig for borgerskapets kvinner. Telegrafene (1870) og telefonsentralen (1887) er eksempler på dette. I tillegg kom det etter hvert mange kvinnelige lærere inn i folkeskolen, og innenfor forretningslivet og i offentlig administrasjon ble det åpnet for kvinner som sekretærer og skrivemaskindamer.

I 1903 fikk de første kvinnene kommunale tillitsverv, Birgitte Leide og Henriette Jæger, som ble medlemmer av vergerådet, og i 1907 kom den første kvinnen, Martha Ingebrigtsen, inn i bystyret for Høyre/konservative. Alminnelig stemmerett for kvinner ved kommunevalg ble innført i 1910. Ved kommunevalget samme år fikk Hammerfest en kvinnelig bystyrerepresentant – Jetta Valle fra Borgerlaget.

I 1913 ble alminnelig stemmerett ved stortingsvalg innført. Dette har ikke utløst stor debatt i Hammerfest. *Finnmarksposten* har en kort notis under "Telegrammer", 13. juni 1913: "Almindelig statsborgerlig stemmerett for kvinner vedtoges enstemmig og uden debatt". Dette fikk betydning også ved kommunevalget i Hammerfest samme

år - til sammen 16 kvinner var ført opp på listene. En av kvinnene, fru Lea Dahl, på Liberal konservative og frisinnende venstres valgliste, var til og med oppført på kumulert førsteplass. Resultatet av valget var imidlertid nedslående, sett fra kvinnesynspunkt. Ingen kvinner kom inn i bystyret, mens 6 kvinner kom inn på varamannsplasser, 4 fra Arbeiderpartiet, 1 fra Borgerlaget og Venstre og 1 fra Liberalkonservative og frisinnede venstre. Det er verdt å merke seg at de 4 arbeiderkvinnene alle hadde flere listestemmer enn førsterepresentatene fra de øvrige partiene. På alle listene har det likevel tydelig foregått strykninger og kumuleringer til fordel for mennene. Snefrida Nilsen og Lea Dahl skulle kommet inn i bystyret dersom det bare var levert "rene" lister. Lea Dahl måtte vike plassen for Charles Robertson og Trygve Hauan, som var nr. 7 og 9 på listen, og Snefrida Nilsens 11.-plass gikk til Dankert Dahl, som sto helt nederst på 20. plass på Arbeiderpartiets liste. Bitterheten blant de kvinnelige stemmeberettigede har nok vært stor, selv om en ironisk kommentar i *Vestfinnmarkens Socialdemokrat* 4.12.1913 kanskje overdriver litt:

De falske mandfolk

Byens kvinder er fuld av sorg og bedrøvelse og har klædt sig i sæk og aske paa grund av at de kvindelige kandidater faldt igjennem ved valget. Der stiger høie jammershyl fra kvindernes leir, og de gaar med hattefjærene paa halv stang som tegn paa sorg. I de nærmeste dage skal "kommunekvinden", dette store altomfavnende og altomveltende ideal, begravnes. Med florumvundne faner vil kvinderne følge. De er dog besjælet av et levende haap om at den avdøde skal kunne manes frem igjen om 3 aar.

Al denne sorg og jammer er forvoldt av de skrækkelige mandfolks ubegripelige ondskap og falskhet. Hadde de ikke før valget lovet og svoret med dyre eder at de ville stemme paa de oppstillede kvinder? Og hadde ikke kvindene latt sig daare av de svigefulde tilnærmelser, løfterne, smilene, de smægtende erklæringer og kys? Men hvad sker? Strykning over en lav sko av alle kvinder! Med utsøkt ondskap og fræk egoisme utslættes kvinderne av alle lister, mens disse trofast og selvopofrende som de altid har været, stemte som en mand paa alle mænd. – Kvindernes harme stiger som en truende orkan mot himmelen og hærskriget lyder: Ve over de falske mandfolk!

I anledning katastrofen besøkte jeg formanden for kvindernes valgkorps. Jeg fandt hende opløst i graat.

- *Trøst dem, frue! sa jeg deltagende. De vet mændene er nu engang slik!*
- *Oh, oh, de uslinger, de ...! Men vent, vi skal hevne os! Ja de skal ved gud faa føle vor magt!*
- *Hvad agter De da at gjøre?*
- *Gjøre? Jo, det skal jeg si Dem. Vi skal for det første gjøre streik, ja stor streik forstaar De; i hjemmene altsaa. Streik og sabotage! Ingen kjærlighet, ingen kjæretegn, svidd middagsmat, intet husstell, ingen ongepass! Ja, nu kan de væmmelige mandfolk faa gjøre det sjøl....!*
- *Men det blir jo fuldstændig revolution?*
- *Jada! Men vi skal gjøre mer end det. Vi skal stifte en suffragetforening og har allerede indkalt fru Pankhurst fra England. Da skal det smelde forstaar De! Mandfolkene skal massakreres, de værste kvindehadere skal dynamitbehandles, det skal bli direkte aktion, vær sikker!*
- *Huf! Det var uhyggelig!*
- *Ja, det blir det! Men det maa til! Ved næste valg skal mændene være bløtgjort, de kan De bande paa! Og de skal ikke narre os ut paa limpinden engang til.*
- *Nei, la os haape det!*

Blæckstadius

De framsatte truslene i Blæckstadius' petit hadde imidlertid ingen virkning. Kommunevalget i 1916 ble nærmest en kopi av det foregående. Alle partiene hadde kvinner på sine lister, Arbeiderpartiet og Venstre til og med på relativt "sikre" listeplasser. Ingen kvinner kom inn, og bare 3 ble varamenn, Snefrida Nilsen og Astrid Lund på 7. og 8. varamannsplass for Arbeiderpartiet og Ingeborg Schulz på 2. varamannsplass for Høire (et overraskende godt

resultat, siden hun sto langt nede på partilisten). Dette skjedde til tross for at Arbeiderpartiet på forhånd hadde gått ut med en appell til sine velgere om å bruke rene lister.

Arbeiderpartiet hadde en særlig forpliktelse når det gjaldt kvinnerepresentasjon, siden partiet siden stiftelsen hadde hatt kvinnelig stemmerett på sitt partiprogram. Ved kommunevalget i 1919 gjorde partiledelsen i Hammerfest en genistrek. De førte opp to kvinner, Snefrida Nilsen og Karoline Bergendal, på kumulerte plasser et stykke nede på listen. Resultatet ble at begge kom inn i bystyret, med flere listestemmer enn de mannlige representantene, men uten kumuleringene hadde ingen av dem kommet inn. Ingen kvinner fra de andre partiene ble valgt inn.

Siden Arbeiderpartiet var det klart største partiet i lokalpolitikken i Hammerfest, var det lettest for kvinner å komme inn i styrende organer her. Allerede i 1926 ble Snefrida Nilsen medlem av formannskapet, der hun ble sittende til sin død i 1931. Hun ble etterfulgt av Maja Mathisen fra 1935 og Alfilde Josefsen fra 1945. 1956 – 1963 hadde Arbeiderpartiet faktisk to kvinner i formannskapet, Annemarie Lorentzen og Ragna Iversen. Også i flere perioder senere hadde det to kvinner i formannskapet. Til sammenlikning kan nevnes at den første kvinnelige formannsaksrepresentanten fra den borgerlig siden var Karen Kleven, 1976 – 1983.

Sluttkommentar

I 1869 skrev den britiske filosofen og politikeren John Stuart Mill sitt essay *On the Subjection of Women*, som skulle bli en bibel for kvinnebevegelsene, særlig i Europa. Det er vel ikke trolig at denne teksten ble lest av kvinner flest, men Hammerfest var en utadventt by hvor man i følge Bjørnson (1869) møtte mennesker med betydelig lesning og dannelses. I lesningen inngikk sikkert Camilla Collet og senere Ibsen og Amalie Skram, og kvinnesaksbevegelsen i Norge har nok ikke gått hus forbi. Organisert kvinnesaksarbeid oppsto i Norge med Norsk kvinnesaksforening (1884) og Kvinnestemmerettsforeningen (1885). Ingen av disse organisasjonene synes å ha fått gjennomslag i Hammerfest. Dette skyldes trolig at byen var lite berørt av de samfunnsendringer som oppsto som følge av industrialiseringen, og at aktive og samfunnsbevisste kvinner allerede hadde funnet utløp for sin virkestrang innenfor yrkeslivet eller i foreninger med sosiale og humanitære formål. Selv om Hammerfest var et klassesamfunn, var byen så liten at foreningene ble en møteplass for engasjerte kvinner med forskjellig politisk syn og forskjellig klassetilhørighet. Som eksempler kan nevnes at Snefrida Nilsen i en periode var styremedlem i sanitetsforeningen, en organisasjon som var dominert av kvinner fra borgerskapet, og at Hammerfest misjonsforening så sent som på 1950-tallet hadde medlemmer med politisk tilhørighet fra NKP til Høyre. Samtidig viser valgresultatene ved kommunevalgene 1913 og 1916 at mange menn hadde holdninger som svarte til dem ellers i landet. Dette gjaldt også Arbeiderpartiets velgere, så i 1919 måtte Arbeiderpartiet ty til kumuleringer på listen for å få kvinner inn i bystyret.

Kilder:

Finnmarksposten, juni 1913

Iversen, Klaus: *Krise, utslettelse og nytt liv, Hammerfest etter 1914*, Hammerfest 1989: Hammerfest kommune

Jacobsen, Ragnvald, *Bankens virke ... byens vekst*, Hammerfest 1974: Hammerfest Sparekasse

Sivertsen, Jørgen: *Hammerfest 1789-1914*, Hammerfest 1973: Hammerfest kommune

Store norske leksikon på nett, forskjellige artikler knyttet til kvinnesak og stemmerett

Vestfinnmarkens Socialdemokrat, nov./des. 1913, 1916 og 1919

Wæraas, Øyvind: *Brytningstid i Hammerfest 1860-1885*, Oslo 2012: Novus forlag

Fra stemmelokalet i Rådhusets store sal, folkeavstemningen om unionsoppløsningen 1905. Her hadde ingen kvinner stemmerett.

Herved kundgjøres som officielle valgliste:

Arbeiderpartiets valgliste

ved kommunevalget for Hammerfest ved den 1ste december 1913:

1. Arnt Olsen, bødker
2. H. Finstad, overlærer
3. Teodor Pedersen, snedker
4. Anton Amundsen, arbeider
5. Osvald Sundqvist, murer
6. Robert Pedersen, snedker
7. Olaf Eriksen, postmester
8. Emil Pedersen, snedker
9. Fru Karoline Bergendahl
10. Lorents Barstad, arbeider
11. Fru Snefrida Nilsen
12. Oskar Josefsen, skibstømmerm.
13. Johan Eriksen, maskinarb.
14. Oskar Rønbeck, arbeider
15. Chr. Olaussen, typograf
16. Edv. Schumacher, tørlægger
17. Fru Antonie Nilsen
18. Fru Georgine Larsen
19. Hans M. Larsen, tømmermand
20. Dankert Dahl, fisker.

Foreslaaet av:

Corn. Moe, J. Stangvik, J. Røstvik, R. Jacobsen, Carl Niva, Johannes Valen, K. J. Eriksen, Marie Bang, Kristian Eugnius Olsen, Haavald Pedersen, Karl Larsen, Jacob Larsen, Ole Hansen, Nils Nilsen, Arnt Olsen, H. Finstad, Oscar Josefsen, Hans Hansen, Nøstberg, Maren Moe, J. Chr. Josefsen, Minka Ramberg, Joh. Amundsen, Leif S. Olsen, Johan Arvid Korby, Anna Valen, Magna Eriksen, Henr. Mansika, Hanna Vahl, Martha Mortensen, Astrid Lund, Petter Pedersen, Marit Oraker, Sofie Eriksen, Theodor M. Pedersen.

Avholdspartiets valgliste

ved kommunevalget for Hammerfest ved den 1ste december 1913:

1. Hansen, H. A. skræddermester
2. Johnsen, Gøth. maskinist
3. Einan, A. fotograf
4. Voll, Joh. skolebestyrer
5. Alexandersen, Jensine, frue
6. Haugland, Mons, vaktmester
7. Olsen, A. B. skomakermester
8. Dyring, E. havneassistent
9. Kjeldsen, C. F. blikkenslagerm.
10. Sivertsen, Joh. fløtmand
11. Wahl, Helene, frue
12. Berg, Karl, cafevært
13. Amundsen, H. A. fløtmand
14. Holmgren, Evara, lærerinde
15. Risvaag, Ole O. bryggeformand
16. Jensen, Anthon, snedker
17. Dahl, Peder, bryggemand
18. Knudsen, Bertine, frue
19. Olsen, Ingv. A. bødtker
20. Johansen, Amanda, frue.

Foreslaaet av:

A. G. Planting, Joh. Chr. Bjerstad, Jacob Qvistad, Harald Danielsen, K. A. Hedberg, Theodor Wold, Joh. Johansen, H. Andr. Hansen, Emil Jacobsen, Arth. Sivertsen, A. Mortensen, Johan Sivertsen, Sine Sivertsen, Olga Pedersen, Annethe Westad, Elise Westad, Nicoline Schreuder, Borghild Alexandersen, Ingv. Alexandersen, Joh. Alexandersen, E. Nordby.

Borgerlagets og venstres liste

ved kommunevalget for Hammerfest ved den 1ste december 1913:

1. Alexandersen, O. skipper
2. Bærnes, P. kærner
3. Bruun, O. telegrafinspektør
4. Danielsen, K. skipper
5. Eidsmo, J. vaktmester
6. Gabrielsen, M. kjøpmænd
7. Jæger, Henriette, frue
8. Johansen, P. lærer
9. Kragmo, K. verkseier
10. Larsen, Chr. urmaker
11. Leo, C. bundtmaker
12. Nilsen, Oline, frue
13. Olsen, Anna, kontordame
14. Olsen, Ellef, snekker
15. Petterson, P. lods
16. Rande, Sigfred, maskinist
17. Schjellein, I. kjøpmænd
18. Schulz, Ingeborg, frue
19. Thomassen, B. skoledirektør
20. Øien, A. agent.

Foreslaaet av:

Bernt Thomassen, O. Nilsen, F. H. Naess, C. Andersen, A. Eidsmo, Ivar Schjellein, A. J. Hansen, O. Engstad, I. Bertheussen, Dorothea Larsen, E. P. Leiros, O. E. Johansen, C. H. Leo, Chr. Larsen, A. Øien, Anna Olsen, E. Olsen, Aslaug Olsen, Pauline Leo, E. Øien, Ida Bartnes, P. Bartnes, Joh. N. Eidsmo.

Liberal konservatives og frisindet venstres valgliste

ved kommunevalget for Hammerfest ved den 1ste december 1913:

1. Fru Lea Dahl
2. " Lea Dahl
3. Bokhandler Toralv Hagen
4. " Toralv Hagen
5. Provisor Chr. Hagen
6. " Chr. Hagen
7. Disponent Trygve Hauan
8. " Trygve Hauan
9. Konsul C. Robertsen
10. " C. Robertsen
11. Toldopsynsm. Johan Rønqvist
12. " Johan Rønqvist
13. Fru Ragnhild Sellæg
14. " Ragnhild Sellæg
15. Sorenskriver S. G. Svendsen
16. " S. G. Svendsen
17. Fru Karoline Tiberg
18. " Karoline Tiberg
19. O.r.sakfører Kr. Tønneberg
20. " Kr. Tønneberg

Foreslaaet av:

Chr. Finckenhagen, Emil Eriksen, N. Lenning, Albert Blytt, jr., Einar Qvigstad, Einar Ingebrigtsen, Thora Jansen, N. Finckenhagen, C. Schulz, Andr. Lund, Carl Lindberg, Ingeborg Lund, Mia Lenning, Salomine Lindh, S. O. Hellem, Dr. Chr. Johannessen, E. Evensen, fru Evensen, H. Ingebrigtsen, Martha Nissen Ingebrigtsen, Christ. Lund.

Hammerfest valgstyre 19. november 1913.

L. B. Madse.

Tradisjonelt kvinneyrke i Finnmark – arbeid på fiskebruk.

Tekniske nyvinninger, som telegraf og telefon skapte nye kvinnelige arbeidsplasser. Her interiør fra telegrafstasjonen ca. 1910.

Lærerstabten ved Hammerfest folkeskole 1914 viser halvparten kvinnelige lærere.
Cornelius Moe foran til venstre.

Også innen forretningslivet og offentlig administrasjon kom det nye kvinnearbeidsplasser. Dette bildet (ca. 1920) er tatt av Victor Rasmussen, som arbeidet i Norges bank og flyttet fra Hammerfest i 1925. Kontordamen er ukjent, og interiøret er kanskje fra banken?

Aksjonskomiteen, Vinkrigen 1911. Legg merke til de myndige kvinnene i første rekke!

Metodistkirkens menighetsråd 1910. Har var det ingen mangel på kvinnelig representasjon.

Turngruppe, ca 1915, med Cornelius Moe som instruktør. Det var ikke bare i humanitært og sosialt arbeid kvinnene engasjerte seg. Det finnes også et eldre udatert bilde av en kvinneturngruppe, tatt av fotograf Einan.

Arbeiderpartiets kvinneforening ble en slagkraftig organisasjon. Her er foreningen på utflukt ca. 1925.

Snefrida Nilsen på ski

Elsa Semmelmann

Olaug Hay

Jenny Kummeneje

Gjenreisningsmuseet

Hammerfest Historielag

KVINNENAVN PÅ VEIER

Veier i Hammerfest oppkalt etter framtrede Hammerfest-kvinner

Ved reguleringen av Hammerfest under gjenreisningen var det et prinsipp at gater og veier ikke skulle oppkalles etter personer. Det ble gjort to unntak – for Cornelius Moe, skolemann, politiker og dikter (bl.a. av Hammerfestsangen), og for Ole Olsen, byens store komponist. Ved utbygging av Prærien fikk likevel en rekke ishavsskipper sine veier. Det var derfor ikke urimelig at også framtrede kvinner skulle kunne hedres på denne måten.

Da Fuglenesåsen ble utbygd, fremmet Annemarie Lorentzen og Hans Edvard Bentsen etter anmodning fra kultursjefen forslag om følgende gatenavn i området: Snefrida Nilsens vei, Jenny Kummenejes vei, Søster Lydias vei og Olaug Hays vei. Av disse ble tre antatt. Søster Lydia (Johansen) har hittil måttet vente på sitt veinavn.

Dugnad på Feriekolonien i Repparfjord i 30-åra. Olaug Hay i midten foran, Jenny Kummeneje nr. 2 fra høyre i bakerste rekke. Sanitetsforeningen var en stor og driftig kvinneorganisasjon. Også Snefrida Nilsen var medlem.

Snéfrida Nilsen (1881 - 1931)

Annemarie Lorentzens og Hans Edvard Bentsens forslag til veinavn:

”Snéfrida Nilsen var en banebrytende drivkraft i kvinnelig bevisstgjøring i Hammerfest. Hun dyrket friluftslivet sommer som vinter, der hun var den første som tok skiene fatt med lengre turer innover Kvaløya.

Politisk blir hun husket som Hammerfest Arbeiderpartis og byens første kvinne i formannskapet ved valget i 1926. Hun innehadde en rekke kommunale tillitsverv, bl.a. Skolestyret fra 1917, Helserådet fra 1914 og fattigstyret fra 1923. I 1931 var hun medlem av Menighetsrådet en kort periode før hun døde etter en kort tids sykdom i april 1931. Snéfrida Nilsen var også meget benyttet innen sitt partis organisasjon helt siden 1910, der hun også bemerket seg i arbeidet med å få kvinnene politisk bevisst.”

Jenny Kummeneje (1893 – 1965)

Annemarie Lorentzens og Hans Edvard Bentsens forslag til veinavn:

”Jenny Kummeneje var en drivende kraft i byens sosiale arbeid og i mange år formann for Hammerfest Sanitetsforening. Foreningen var meget aktiv; opprettet og drev suppestasjon (”suppakjeller’n”) for barn før og under krigen, skaffet byen den første sykebil og ga byens barn et helsebringende ferieopphold på foreningens feriekoloni i Repparfjord.

Under evakueringen høsten 1944 gjorde hun en formidabel innsats for evakuerende østfra som fikk ufrivillig opphold her under turen sørover, med å skaffe mat og og nødvendig sengetøy til syke og gamle om bord på overfylte båter som ble liggende på havna flere dager før de ble sendt videre til Tromsø.

Til Oslo-området var det evakuert over 2000 finnmarkinger. Jenny Kummeneje var formann i en komité oppnevnt av Sosialdepartementet i november 1944 for å organisere den store innsamlingen av klær, penger og husgeråd for å hjelpe trengende finnmarkinger i Oslo. Hun foresto også utdeling av det som kom inn, sammen med komiteens medlemmer. Komiteen fikk i stand et sted å møtes, takket være Oslo kommune, nemlig i Wergelandsveien nr. 15. Dette var et stort møtelokale, de de også fikk servert ”svenskesuppe” og annen middagsmat. Dette hjelpearbeid sto på 1 ½ år til sommeren 1946. Så kom Jenny Kummeneje hjem til brakkebyen Hammerfest, der hun fortsatte sitt arbeide for Sanitetsforeningen så lenge kreftene rakk.

Som formann i Norske Kvinners Sanitetsforening, Finnmark, tok hun initiativet til at Jansnes Tuberkulosehjem i Talvik ble gjenoppbygd etter krigen, og var leder av byggekomiteen. Men da tuberkulosen i 1950/60-årene var på retur som folkesykdom, ble anlegget omgjort til psykiatrisk klinikk, og like etter fullføringen av dette overtatt av Finnmark fylkeskommune.

Nålevende slektninger har samtykket i forslaget.”

Olaug Hay (1902-2000)

Annemarie Lorentzens og Hans Edvard Bentsens forslag til veinavn:

”Olaug Hay kom til Hammerfest i 1930 og fra første dag utmerket hun seg i byens sosiale og kulturelle liv. Hun var før krigen en drivende kraft i Pikespeiderbevegelsen, som engasjerte en stor skare jenter fra 6 til 16 år. Hun var aktiv utøver i Hammerfest strykeorkester, der hun spilte fiolin i en årrekke, og fikk i 1994 Hammerfest kommunes kulturpris for denne innsatsen.

Olaug Hay engasjerte seg også i politikken. Hun var medlem av en rekke kommunale komiteer og utvalg. Fru Hay var Finnmarks første kvinne på Stortinget. Hun var første vararepresentant for Finnmark Høyre, og møtte i den anledning flere ganger for Erling Nordvik senior i vår nasjonalforsamling. Olaug Hay var formann og drivende kraft bak Hammerfest Husmorforening og drev Husmorstua i Salsgata i en rekke etterkrigsår. Det var et av landets første rene husmorbygg og vakte oppsikt landet over for sin virksomhet, med de sosiale og kulturelle aktiviteter som foregikk der, i tillegg til opplysningstjeneste for husmødre, drift av vevstue og vaskeri.

Olaug Hay var også i en periode formann i Finnmark krets av Norges Husmorforbund.

Nålevende slektninger har samtykket i forslaget.”

Elsa Semmelmanns vei har ikke fått veiskilt. Høgskolen har adresse Elsa Semmelmanns vei 1

Elsa Semmelmann (1905 – 1988)

Så tidlig som i 1957 begynte arbeidet med å finne og tilsette en egnet rektor ved Finnmark sykepleieskole, eller forstanderinne, som det het den gang. Etter hvert fant man frem til Elsa Semmelmann, som begynte i stillingen 1. januar 1960. Da hadde hun allerede reist Finnmark rundt sammen med sykehusdirektør Anders Aune og fylkeshelsesøster Ruth Abrahamsen for å sette seg inn i forholdene – og vurdere mulighetene.

Elsa Semmelmann var født i 1905. Hun hadde eksamen artium fra Trondhjem Katedralskole og sykepleieutdanning fra Røde Kors Sykepleieskole i Trondheim i 1928. Lærerutdanningen hadde hun fra Danmark og USA. Hun hadde også en lang og variert praksis som sykepleier, leder og lærer. Da Anders Aune "headhunted" henne, som det heter i dag, var hun undervisningsleder ved Røde Kors Sykepleieskole i Trondheim.

Ingrid Immonen: *Sykepleierutdanningen i Finnmark 1960-1995, HiF rapport 1996:6:*

- *Hun var sentral i skolens oppbygging*
Hun kom til tomme ark og måtte gi dem alle innhold: skolemiljø, lokaliteter, praksisplasser, undervisningsutstyr, elevuniformer og skolenål osv
- *Hun var leder for skolen i 10 år*
Ingen annen rektor har fungert så lenge

...

Det fortelles om s. Elsa at hun var en dame med meget bestemte meninger, hun var levende opptatt av sine elever og skolen.

Hun la ned mye arbeid og omtanke i at elevene skulle gjøre det godt, både faglig og privat, samt at skolen skulle ha et godt renommé.

I oppstartfasen la hun ned et stort arbeid med rekruttering og markedsføring, planlegging og søknad om godkjenning for skolen.

I begynnelsen hadde skolen lite tilfredsstillende lokaler i kjelleren på søsterhjemmet, men Semmelmann satte sin stilling inn på at skolen måtte få eget bygg med internat, og høsten 1964 var bygget innflytningsklart.

Hun sluttet ved skolen i november 1969, og i 1971 ble hun tildelt Florence Nightingale-medaljen for sin innsats i Finnmark og ved Finnmark sykepleieskole.

Lydia Johansen

Til venstre: Sanitetskvinner ved tomta til feriekolonien like etter krigen. Søster Lydia til venstre.

Her er Lorentzen og Bentsens forslag til veinavn:

”Lydia Johansen kom til Hammerfest i 1936 fra Borkenes i Kvæfjord. Hun hadde sykepleieutdanning, og ble ansatt i Norske Kvinners Sanitetsforening

(NKS) i Hammerfest. Sanitetsforeningen ble drevet på privat basis.

Søster Lydia bør huskes for sin utrettelige og selvutslettende innsats for å bedre folkehelsen i byen. De som var barn og ungdom under og etter krigen minnes henne for det omfattende pirquet- og vaksinasjons-programmet som ble satt i verk for å ta knekken på tuberkulosen og alle typer barnesykdommer. Videre for arbeidet med høyfjellsolbehandling av folkeskoleelevene, og for arbeidet med ”Suppakjelleren” for skoleelevene. Alt bekostet av Sanitetsforeningen. Og ikke minst huskes hun for sine tallrike hjemmebesøk hos syke og gamle som trengte kyndig stell og noen vennlige ord i hverdagen.

Hennes arbeidsdag telte ikke timer, den var bestemt av behovene. Stille og beskjeden utførte hun sin gjerning hverdag som søndag, alltid iført sin fotside søsteruniform med hodetørkle og NKS-foreningens emaljemerke i halsen.

Søster Lydia var blant de første som kom tilbake til en nedbrent by sommeren 1945. Som eneste sykepleier tok hun seg av utallige yrkesskader blant gjenreisningsarbeiderne inntil betelskipet ”Elieser 4” kom. Båten hadde også lege og sykepleiere om bord.

Søster Lydia hjalp til med å sette gravkapellet i stand til interimskirke etter at arbeiderne var flyttet ut, og der skaffet hun til veie en del av inventaret til koret. Det der betegnende for hennes personlighet, at de fleste i dag husker ikke hennes etternavn. Hun var kort og godt Søster Lydia.

Lydia Johansen ble pensjonist på midten av 1950-tallet og reiste tilbake til hjemplassen Borkenes der hun gikk bort noen år etterpå.

Forslag: Søster Lydias vei”

La oss håpe at dette forslaget blir tatt opp ved neste tildeling av gatenavn!

Siden forslagene til veinavn bler sendt inn til kommunen i 2001, har en av forslagsstllinerne gått bort - **Annemarie Lorentzen** – formannskapsrepresentant, stortingsrepresentant, samferdselsminister, sosialminister og ambassadør på Island. Hun var en framtrødende hammerfesting, som avgjort fortjener å få en vei oppkalt etter seg.

Annemarie Lorentzens vei?

Søster Lydias vei?